

De baten van aantrekkelijke akkerranden wegen ruimschoots op tegen de kosten

Een mooier landschap met minder plagen

Onderzoek laat zien dat hoe beter we akkerranden verbinden met kleine landschapselementen in het omringende landschap, hoe beter de natuurlijke plaagbeheersing vanuit die akkerranden kan werken. Om het netwerk aaneengesloten te krijgen is samenwerking nodig tussen verschillende partijen in het gebied.

TEKST FRANS VAN ALEBEEK, MARCEL VIJN, JEROEN WILLEMSE & PAUL VAN RIJN | FOTO'S PPO WAGENINGEN UR

Een gevarieerd landschap met aantrekkelijke natuur levert allerlei diensten aan de samenleving. Voor boeren zijn akkerranden belangrijk omdat die natuurlijke vijanden stimuleren die helpen om insectenplagen in het gewas onder de duim te houden. Voor biologische boeren is dat natuurlijk nog belangrijker dan voor gangbare. Over heel Nederland verspreid hebben boeren honderden kilometers bloeiende akkerranden aangelegd. Als de regelingen helder zijn en de vergoeding voor de randen redelijk, dan doen boeren graag mee. Uit hun omgeving ontvangen ze veel waardering voor deze aantrekkelijke bloemenranden.

Voor de samenleving levert al die natuur ook wat op: meer biodiversiteit van planten en dieren, schoner water, een betere leefbaarheid en volksgezondheid, een betere klimaatbestendigheid (CO₂, waterberging), meer recreatie en een sterkere regionale economie.

Natuurlijke plaagbeheersing

Eén van de functies van een bloemrijk landschap is de natuurlijke onderdrukking van plagen in de land- en tuinbouw. Lieveheersbeestjes, zweefvliegen en andere nuttige beestjes (samengevat als 'natuurlijke vijanden') zorgen er (meestal)

voor dat allerlei bladluizen en rupsen geen plaag kunnen vormen. Als we die natuurlijke vijanden beter benutten, zoals in de projecten rond Functionele Agro-Biodiversiteit (FAB, zie kader), dan is er minder inzet van gewasbeschermingsmiddelen nodig om een gezond gewas te houden. Akkerranden stimuleren natuurlijke vijanden door schuilplaatsen te bieden en voedsel uit bloemen in de vorm van nectar en stuifmeel. Vandaar dat veel boeren meedoen met FAB-bloemenranden. Bosjes, hagen en houtwallen zijn belangrijke overwinteringsplaatsen voor natuurlijke vijanden. Dus ook die landschapselementen hebben we nodig.

Netwerken in het landschap

Hoe meer boeren meedoen, hoe groter het netwerk van akkerranden wordt en hoe beter de plaagonderdrukking werkt. Veel nuttige insecten overwinteren in natuurgebieden, bosjes en andere plekken waar de natuur zijn gang mag gaan. Dat kan ook in heggen, houtwallen, bloemrijke wegbermen, dijken en natuurvriendelijke oevers. In de lente vinden zij dan hun weg weer naar de akkers. Dat gaat gemakkelijker als die landschapselementen met de akkerranden een aaneengesloten netwerk vormen. Het helpt dus als ook beheerders van dijken, wegbermen, oevers en natuurgebieden meewerken aan het beheer om het landschap bloemrijker en aantrekkelijker te maken. Dat beheer kan worden uitgevoerd door agrarische natuurverenigingen en vrijwilligersorganisaties, maar dezelfde richtlijnen gelden ook voor het beheer door waterschappen, gemeentediensten en beheerders van natuurterreinen.

Praktisch beheer

Kort gesteld zou dat beheer gericht moeten zijn op méér bloemen en schuilplaatsen in een gevarieerd landschap. Vegetaties van grassen en kruiden kunnen het beste een of twee keer per jaar gemaaid worden, waarna dat maaisel binnen enkele dagen wordt afgevoerd. Hierdoor verschaalt de bodem en komt er meer ruimte voor bloemen en kruiden, en dus ook voor de nuttige insecten die daarop leven. In de brochure 'FAB en akkerranden' worden tips gegeven voor bloemenmengsels die de plaagonderdrukking stimuleren.

Bosjes, houtwallen en hagen worden bij voorkeur met verschillende inheemse soorten bomen en struiken aangeplant. Vooral soorten die in april of mei bloeien zijn belangrijk voor bijen, hommels en natuurlijke vijanden. Ook sloottaluds en natuurvriendelijke oevers kunnen met een aangepast beheer veel bloemrijker worden. In de brochure 'FAB en omgeving' worden praktische tips gegeven over hoe je netwerken van kruidige, houtige en natte begroeiingen kunt beheren om de nuttige functies van biodiversiteit beter tot hun recht te laten komen.

“Hoe meer boeren meedoen, hoe groter het netwerk van akkerranden wordt en hoe beter de plaagonderdrukking werkt.”

Functionele Agrobiodiversiteit (FAB) is het versterken van het natuurlijke vermogen om ziekten en plagen in cultuurgewassen te beheersen door de biodiversiteit te stimuleren. Met de FAB-benadering willen agrariërs de natuurlijke vijanden van plaaginsecten stimuleren zodat zij plaagpopulaties laag houden. Van 2005 tot en met 2011 heeft een groep agrarische ondernemers in Zuid-Holland en in Noord-Brabant uitgebreid geëxperimenteerd met FAB. Zij hebben bloemrijke akkerranden aangelegd en in hun gewassen geteld of er plagen aanwezig waren. Dit heeft geleid tot een aanzienlijke vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De ervaringen uit de LTO FAB en FAB2-projecten zijn gebundeld en vertaald naar 4 brochures: FAB en akkerranden, FAB en omgeving, FAB en gewasbescherming en FAB en een weerbare bodem. Deze brochures zijn te bestellen via de website <http://www.ppo.wur.nl/onder/publicaties/rapporten/AGV>.

Kosten en baten

Het afvoeren van maaisel geeft – in de aanloop – vaak hoge kosten. Vooral gemeenten en waterschappen pikken daar tegenaan. In verschillende regio's betalen zij ook nog mee aan akkerrandenprojecten. De baten van een aantrekkelijk landschap komen vooral bij de horeca en het toerisme terecht of bij huizenbezitters die de waarde van hun woning zien stijgen. Maar er zijn nieuwe ontwikkelingen gaande die de kosten van het maai-beheer aanzienlijk kunnen verlagen. In Drenthe hebben agrarische natuurverenigingen een convenant met gemeenten gesloten om maaisel ter plaatse te composteren. Dat scheelt enorm in de transport- en verwerkingskosten. Het gebruik van biomassa voor de productie van groene energie kan er mogelijk binnen enkele jaren toe leiden dat maaisel niet langer een kostenpost is, maar een waardevolle, groene grondstof. Om de kosten en baten goed tussen de partijen te verrekenen is overleg nodig tussen alle partijen die bij dat landschap betrokken zijn.

Lessen uit de samenwerking

Op verschillende plekken in Nederland is het gelukt om dat regionale overleg verder uit te bouwen. Boeren die al samenwerken in een agrarische natuurvereniging kunnen daarin prima een voortrekkersrol vervullen. Samenwerking gaat niet vanzelf en is vaak een langdurige zoektocht naar slimme oplossingen. Er zijn initiatiefnemers nodig (zoals agrarische natuurverenigingen!) die als gebiedsregisseur steeds weer partijen rond de tafel weten te krijgen. Veldbezoeken om samen concrete voorbeelden te bekijken dragen bij aan een beter wederzijds begrip van voor- en nadelen. En soms lukt het om nieuwe beloningsystemen te ontwikkelen die de aanleg en het beheer van bloemrijke landschapselementen mogelijk maken. Een landschapsfonds is een manier om de kosten en baten eerlijker te verdelen en samen tot concrete activiteiten te komen. Gemeenten, waterschappen en agrarische natuurverenigingen kunnen op deze wijze een bijdrage leveren aan een aantrekkelijk landschap én een duurzame land- en tuinbouw.

Frans van Alebeek en Marcel Vijn zijn werkzaam bij Wageningen UR, PPO-AGV, Jeroen Willemsse bij DLV Plant BV en Paul van Rijn bij de UvA (IBED)

